

## A hadbavonultak középiskolai tanulmányai.

A hadbavonult középiskolai tanulók szülei aggódo várokozással eltelve kérdezzetik, hogyan folytathatják majd hadból visszatérő fiaik további középiskolai tanulmányaikat. Hogy ebben a tárgyban az illetékes minisztériumban megfelelően intézkedni szándékoznak és hogy ezek az intézkedések egyaránt figyelembe fogják venni mind a tanulókkal szemben kívánatos humánus szempontokat, mind a köznek s magának az egyénnek a közszel megegyező érdekeit, az kétséget sem szenved, de a szülők aggodalmaira való tekintettel helyén való volna, hogy a hivatalos körök a maguk fölfogásáról a közönséget mielőbb tájékoztassák.

Bizonyos elvi megállapodások és átmeneti intézkedések e tekintetben már eddig is történtek. Miniszterünknek egy hírlapíró előtt tett nyilatkozatából tudjuk, hogy a hadból visszatérő tanulók nem foglalkozhatják el helyüket többé az iskola padjain s így a középiskolának nyilvános tanulói nem lehetnek. E fölfogás helyessége nyilvánvaló. Belátja azt mindenki, akinek csak szemernyi pedagógiai érzéke is van. Igen veszedelmes dolog volna, az iskola munkáját teljesen fölforgatná, ha fejletlen gyerekekkel együtt tanítanók a hadból visszatérőket, akik immár egy esztendeje minden tekintetben teljesen szabad életet élnek. Másrészt a katonaviselet ifjúságot nem lehetne az iskola korlátai közé szorítani. Ezt az egyenlő képzettségű, korra nézve is közeleső két nemzedéket egész világ választja el egymástól. Esmekörük, világfölfogásuk, erkölcsi érzületük különbségét áthidalni majd csak az iskolán túl, az életben lehet.

A hadból visszatérő középiskolai tanulók tehát csak magánúton folytathatják tanulmányaikat. A közoktatásiügyi minisztérium erre nézve már adott is ki egy rendeletet. Megengedte, hogy az 1897-es és régebbi évfolyamu tanulók, ha katonai szolgálatban letilték igazolják, a folyó 1915—16. tanév hátralevő részében bármikor tehetnek magánvizsgálatot arról az osztályról, amelybe a folyó tanév elején beiratkoztak, illetően amelyre őket előző iskolai bizonyítványuk feljogosítja.

Ez a rendelet a hadbavonult tanuló-ifjúságnak tehát megadja a módot arra, hogy katonai szolgálata ideje alatt is végezhesse kénytelenül félbeszakított középiskolai tanulmányait. Csak az a kérdés, valamennyinek lesz-e alkalma arra, hogy ezt a kedvezményt fel is használhassa. A magánvizsgálatra úgy hogy mégis csak el kell készülni. Mert ugyebár, azt feltenni is képtelenség, hogy a vizsgálobizottságok egyszerűen kiszolgáltatassák minden jelentkezőnek a bizonyítványt, akár tudott valamit azon a vizsgálaton, akár nem. Ha a rendeletnek ez volna az intenciója, egyáltalán nem volna semmiféle vizsgálatra szükség. A vizsgálatra tehát tanulni kell. Ugy tudjuk, a katonai hatóságok két heti szabadságot adnak a tanulóknak erre a célra. Csak nem gondolják azt, hogy ez alatt a legzséniálisabb tanulóknak is el lehet végezni még a legkiválóbb tanárok vezetése mellett is egy évnél, némely tárgykörben végtelesen fontos anyagát.

Nem elég megadni nekik a magánvizsgálati engedelmet, hiszen a magánvizsgálat letételére megfelelő időközökben minden tanulóknak hadiszolgálat nélkül is jussa van, de módot kell nyújtani nekik arra, hogy az annyira óhajtott békés viszonyok eljövételével tulságos anyagi áldozatok, nagyobb nehézségek nélkül, lehetőleg rövid idő alatt, befejezhessék középiskolai tanulmányaikat.

Véleményem szerint ennek a kérdésnek a megoldása külön e célra szervezett tanfolyamok fölllítása által volna csupán lehetséges. A szerelés után minden iskolafőntartó állítson föl középiskolája mellett egy-

egy tanfolyamot, a hadból visszatérő tanulók részére. Nagyobb városokban, ahol több középiskola van, elég volna egy tanfolyam; Budapesten minden 3—4 egyenlő jogosítású középiskolára szintén egy-egy tanfolyam két fokosztályban volna szervezendő. Az első időtartamra 6 hónap, a másodiké 3 hónap. Az elsőt azok a tanulók hallgatnák, akiknek a VII., VIII. osztályból kell vizsgálatot tenniük, a másodikat a VIII. osztályosok. A tanfolyamokat az iskolafőntartó és a vallás- és közoktatásiügyi minisztérium felügyelete alatt az intézeti igazgatók vezetnék, tanárai az illető középiskola tanártestületéből telnének ki.

A fönt meghatározott időtartam alatt, kiváló professzorok vezetése mellett, a munkatapok teljes kihasználásával el lehetne végezni a tananyagnak leglényegesebb részeit és a záróvizsgálat után a tanfolyamok hallgatói a siker reményével volnának ren-

des érettségi vizsgálatra bocsáthatók, míg a mostani magántanulás mellett igen nagy százalék nem állná meg helyét ezeken a vizsgálatokon.

A tanfolyamok díja nem volna nagyobb, mint az intézet tan- és beiratási díja, legfeljebb még a mostani magánvizsgálati díjakat kellene a tanulóknak megfizetniük, hogy a tanfolyamok föntartási költségei ebből teljesen fedezhetők legyenek. A magyar középiskolai tanárság, mely immár második esztendeje végzi anyagi ellenszolgáltatás nélkül tulontul megszorított idegpusztító munkáját, bizonyára szívesen áldozná szabad idejét, munkabírását még néhány hónapig annak az ifjúságnak, mely hazafias kötelességtudásával, harci érényeivel igazán rászolgált mindnyájunk megbecsülésére.

Madzsar Gusztáv,

a makói állami főgimnázium igazgatója.

## Salandra kénytelen kormányon maradni.

A szomorú befejezésig kell viselnie a felelősséget a háború megindításáért.

Berlin, március 16. Salandrának az oly sokféle tendencia hatása alatt álló olasz kamarában határozottan szerencsés keze van. Idestova csaknem egy éve már, amikor értette a módját, miként gyurja át parlamenten kívüli eszközökkel, amelyeket akkor egyáltalán nem vetett meg, a háboruellenes többséget háborússá és vonja Giolitti néhány száz követőjét ebben a súlyos kérdésben a maga pártjára. Azóta a kudarcok, rettenetes áldozatok és fájdalmas csalódások hosszú nappjai vonultak el Olaszország felett és a nehéz gondok fekete felhője még most is ott lebeg a Montecitorio fölött. Salandra és Sonnino ugyancsak agódva nézhetnek a parlament mostani megnyitása elé, mert arra a kérdésre: „Hol is vannak a mi barátaink?” — aligha tudott a minisztertanácsban valaki is feleletet adni. Briand fényes római látogatása, az ehhez fűződő és tervbe vett párisi tárgyalások egy esőpöt sem erősítették meg az olasz kormány állását. Mert a háborút megindító kormány és a háborús többség között komoly nézeteltérések merültek fel azon követelések miatt, amelyeket Olaszország új szövetségesei támasztottak. Ugyancsak megélénkült az intervencionista sajtó, amelynek szárait a Palazzo Farnereban sodorják, ott, ahol Barriere kezeli sok milliós titkos rendelkezési alapját és az angol követségen, amelynek balkonjáról a szép lady Rennell Rodd hinti csókjait az olasz nép számára. Kiadták a Németország elleni hadüzenet jelszavát, amely mellett napról-napra tüzebben kardoskodtak. Ennek a jelszónak a születési helye ismeretes: Franciaország kiáltott olasz segítségért, Angliának pedig az olasz kikötőkben vendégfogot élvező német hajókra fáj a foga.

Amde a háború kiszélesítéseért való kiáltozás nem találkozott a kormány rokonszenvével. Elegendő volt Cadorna vétója. Cadorna és a kormány beérte az isonzói, tripolisi és valonai harcokkal. Ép úgy a nép is. Ezzel szemben a kormány maga ellen bösztette azokat a pártokat, amelyekre eddig támaszkodott.

Ebben a feszült helyzetben minden az aulén és a Montecitorioon keresztülvonuló élénkebb légáramlat veszélyessé válhatott a kormányra. Akármelyik megnövekedhetett volna viharra. Mindjárt március első napjaiban meg is indult az első vihar, amikor a háboruellenes, hivatalos szocialisták előálltak azzal a követelésükkel, hogy a háborúról nagy politikai vita indíttassék. A háborús politikáról, a hadvezetésről akartak vitatkozni és ehhez hozzáfűzn a harcok családjainak háborús segélyéről való vitát. Salandra ellenezte ezt. Válságos légáramlat. Salandra még energikusabbá vált, nemesak a parlament feloszlatásától, hanem annak ki-

kapcsolásával is fenyegetőzött. És ime, megint — szerencsése volt. Barátjai ép úgy dühösködtek rá, mint szocialista ellenségei. De mire kialudtak magukat, minden pártnak borsódzott a háta attól, ami Salandra bukására következhetnék és 285 szóval győzött a kamarában 25 szó ellenében. Az első viharok vége. Megegyeztek abban, hogy a politikai vita helyett március 13-án nagy vitát kezdenek a gazdasági kérdésekről.

A két követ kitünően tudott alkalmazkodni a megváltozott helyzethez. Rögtön új jelszót dobtak a felszínre, ami a belpolitikai helyzetnek egészen új képet adott. Fölhangzott annak a követelése, hogy néhány intervencionista pártbeli taggal ki kell bővíteni a kormányt. Magától értetődik, mily irányban kellett volna majd az új minisztereknek a minisztertanács határozatait befolyásolniok. Előtérbe került a háboruspárti reformszocialisták tehetséges s tekintélyes vezérének, Bissolatinak a személye. Bissolati elment Salandrahoz és előállt a követeléseivel. Salandra előzőleg már megállapította adandó válaszáat a minisztertanácsban. Bissolati hideden elejtette, míg az ellenzéki szocialisták szónokával, Turatival szemben a parlamentben feltünően mérsékeltnek és előzékenynek mutatkozott. És ezzel az energikus eljárásával az olasz miniszterelnöknek ismét szerencsése volt. Kormánypárti táborbeli ellenségei meghökkentek. Salandra talán mégis számolt annak a lehetőségével, hogy új többséget terem a radikális szocialisták és Giolittianusok koalíciójából? A háború korlátozásának az ára fejében azok talán kaphatók erre. Ez a gondolat kalandosnak tetszett, de hatott. Bissolotni bevonta a zászlót és a Németország elleni háborúra izgató sajtó követte a példáját. Ráadásul kinyilatkoztatta Bissolati azt is, hogy nem fog a kormány ellen szavazni, dacára annak, hogy pártjának szabad kezét ad a kormány ellen, vagy mellett való állásfoglalásában. A Pantano vezetése alatt álló radikálisoknak is elment erre a kedvük a kormánybuktatástól. Federzoni, a nacionalista pedig homályos frázisokba burkolja európai háború-programjának hirtelen korlátozását.

Közben megkezdődött a nagy gazdasági vita, amelyre öt tucat képviselő iratkozott föl. A vita meglehetősen akadémikusan és a kormányra nézve kedvezően folyik. Ha a sístergő pártüstökből nem ömlik ki valami hirtelen meglepetés, — ami az olasz temperamentum és machiavellizmus miatt nincs kizárva — Salandrának néhány nap múlva szerencsése lesz Sonnino kíséretében új, nagy bizalmi nyilatkozattal Párisba utazhatni.

De vajjon csakugyan boldog érzés fogja eltölteni, amikor a minden oldalról hangzotott bizalomra támaszkodva a morcos és megnémult Sonninoval új fontos elhatározást